

L81:5
(1-6)

EESTI NOORTE MEESTE KRISTLIK ÜHING ROOTSIS.
=====

Estniska KFUM i Sverige + Estonian YMCA in Sweden.

Birger Jarls gatan 35, Stockholm.

Loenguteseeria Nr.1./Teaduse ja kultuuri valdkonnast/

Loeng Nr.20. /Ühingu filmiõhtutele ja üldklubidele/

Toimetanud ENMKÜ peasekretär mag. R.Kiviranna.

=====

= EESTI KIRJANDUS MAAPAOS I =

=====

August Gailit'i romaan: "L e e g i t s e v s ü d a"

Kirjandusteadlane Valli Voitk.

Kui Soome Talvesõja ajal Väino Tanner oma kones ütles, et meie traagika seisneb vaid selles, et oleme väikerahvas..., siis mitu korda enam oleme pidanud kogema seda meie, eestlased. Kui on vaja vahekordi selgitada jou abil, siis on meie hääl väga nõrk ning ei kannata võistlust väljamaailma suurrahvaste korval. Kuid ometägi on meil, nagu igal teiselgi väikerahval, jäänud avatuks üks tee enese maksmapanemiseks ja see on meie vaim. Nii kaua kui meie vaim on elav ja loomisvõimeline, nii kaua on meil eeldusi jääda rahvana püsima.

Üks meie vaimu eluavaldusi on meie kirjandus, meie raamat. Loomulikult on ühe rahva vaim veel palju mitmekülgsem ning peale kirjanduse mahutab ta enesesse veel muusika, teatrikunstija kujutava kunsti, kuid tähtsusetult kavatseme peatuda vaid ühe juures, nimelt eesti raamatu juures. Esiteks seepärast, et raamatust saadud elamus ei ole ühekordne, me võime igal ajal - kui raamat kuulub meile - seda jälle uuesti ja uuesti lugeda või lehitseda, teatrikunsti ja muusika eluga on aga mitmeti lähem, vähe aitab, kui on olemas klaver ja noot, kui pole inimest, kes mängiks. Peale eelmainitu on raamatul meie praegustes pagulasoludes veel teinegi ülesanne täita - ta aitab säilitada ja hoiab elavana meie keele.

Vadstenä on üks omapärasemaid vana ajaloolisi Rootsi linnu, mille vaatamisväärsustest võiks nimetada eriti meie Pirita kloostri emakloostri - Püha Brigittat. Vadstenas tehakse ka Rootsi kaunemaid pitse ning

peale selle asub seal meie pagulaskirjastus "ORTO", mille tõttu eesti raamatute enamik valmib seal vanas ilusas linnas.

Meie oleme harjunud, et meil on oma eesti kirjastus ning see ei tundunud meile enam mingi, igena, see on nüüd nii iseenesest mõistetavaks saanud. Ainult vahest, ikkui lehitses teistes maades ilmunud teiste pagulaskirjanike raamatuid, meenus äkki kirjastuse nimel lugedes, et näe, sellel ja sellel maal on nii-ja-nii-palju neid pagulasi, aga kirjastavad võõraste juures, meil vähemalt kirjastus on oma...

Üks esimesi "ORTO" poolt kirjastatud raamatuid oli August Gailit'i

"Leegitsev süda", millest tänases lühireferaadis kõnelema tahaksingi.

See on vist üldiselt teada, et August Gailit asub pagulasena Rootsis, ning et ta viimane raamat enamuses oli juba kodumaal kirjutatud, ainult lõpp osad on siin valminud. Samuti tuli algus uuesti kirjutada, kuna põgenemisel läks osa käsikirjast kaduma. Puuduvad osad on kirjutatud laagris, hommikupöölseil öödel laagriköögis, kus oli soe ja rahulik kuni hommikuni.

"Leegitsev süda" on lugu ühest väikesest isatust poisist Joosep Maarvast. Ta elab oma memmega linnälähedases käturükülas, on eraklik ja nõrgukene, päris vastand oma tublile ja töökale memmele. Jätkulise müügilütlésin, et Joosepil polnud isa, siis ei olnud see mitte päriselt õige, sest Joosepi isa, kange ja isekas Taavet Rabaraud või "maa isand", nagu ta ennast ise nimetas, ei elanud Joosepistaja ta memmest kuigi kaugel, ainult, et Taavet Rabaraud ei tahtnud midagi teada oma endisest teenijast ja selle pojast.

Väikesest poisist Joosepist ei saanud põlvest mitte turjakat ja edasivõlvivat töömeest oma kiviklibulise sünnikoha põldudel. Tema saatus on määratud saada kunstnikuks. Ja seal üllatab meid Joosep oma määratu tahtejõuga. Kuid lugu sellest, kuidas Joosep ornast elust läbi murrahkuni konservatoriumi-muusikaproffessorini, ei ole mitte üksnes lugu ühe

inimsaatusel. Säärane on olnud enamiku meie loovnimede elus. Nad kõik on tulnud kuskilt hämarast talutoast- pöpsitaresst, saunahütist. Nende näli ja janu valguse järele on olnud nii suur, et ükski raskus pole kandunud ületamatuna. Nii nagu Joosep, on ennast konservatooriumist läbi nälginu, nii on seda eestlane teinud alati, nii tehakse seda ka nüüd. Meenutagem kasvõi ainult meie praegusi Ohtugümnaasiumi õpilasi siin Rootsis või mujal maailmas.

Samas rannakülas, kus elab Joosep oma memmega ning kus tähtsaks oma taevani tõusvas iseteadvuses "maa isand." Taavet Rabarand, samas rannakülas elab veel rikas laevade- ja äride õmanik kapten Skalle oma tütre Kaiega. Joosepist ja Kaieist saavad suured sõbrad, juba lastena. Joosep jutustab tüdrukukesele muinasjutte, mängib talle viiulit, oma esimesi kompositsioone, ning Kaie tantsib, liigutab Joosepi, muusika järgi oma napraid käsi ja lapsejalgu. Ka hilisemas elus jääb see nii. Joosep mängib, kirjutab sümfooniaid ja muid töid viimade viisi, küsitata, kas neid keegi tahab või ostab. Ja Kaie jällegi tantsib, tantsib üle maailma suurlavade. Vahetevahel viib saatused nad mõlemad jällegi kokku, nad on sõbrad, räägivad hingelt kõik, mured ja ammutavad jõudu teineteiselt, kuid armastusest nad ei räägi, kuigi see armastus on olemas. Kord küll Pariisis, kuhu Gailit oma lugejad koos oma tegelastega viib, on Joosepil säärane nõrk minut, kuid siis on Kaie tugevam, ta sõidab minema, uute lepingute, uute lavade järele. Sest Kaie teadis, et ei saa tema aidata. Joosepilt ka oma armastusega üle ummikust, kuhu kunstnik oli jõudnud, ta teadis, et igal kunstnikul tuleb ise oma jõul ennast lahti murda kõigest takistusest, leida ise oma õige kunstnikupale. Joosep tõlgitseb aga Kaie lahkumist hoopis teisiti, ta on haavunud ja kaotab oma väimse tasakaalu. Ta on tulnud Pariisi küll, et õppida ja näha ja kuulata teisi, mõota ja võrrelda oma jõude välismaistega, kuid seeasemele satub ta boheemitsema, joob,

Joob ja Joob... Kuni ühel päeval külastab professor Maarva korratyt hotel-
 lituba Eesti minister Pariisis. Too vana diplomaat ütleb muuseas Joosepile
 seda, et meie ei tohi oma annet ega tööjõudu kergemeelselt pillata. Meid
 on nii vähe ja meie maa on nii vilets kandma. Iga killuke, mis lendab meilt
 ära, või isegi raisatud töötund on meile juba rahvuslik kaotus. Meie peame
 järjest looma uusi väärtusi, hoidma ühise perekonnana kokku. Paari lausega
 maalib ta Joosepi silme ette meie kodumaa oma hiilgeaastail, kuidas põllu-
 ikka enam ja enam kandma hakkavad, kuidas meil tousevad vabrikud ja töös-
 tused, kuidas isegi mädasood kultiveeritakse põllumaaks ja küsib siis, kas
 ei anna see mitte tunnistust meie suurest visadusest ja pingerikkast töö-
 Meile ei visata midagi vaevataks sulle. See on karastanud meie rahva, kasv-
 tanud ta tugevaks ja paindumatuks.

Pärast seda külaskäiku tunnetab Joosep jälle korraga oma ülesannet
 elus, ta saab aru, et ta ei ole teist valikut, kui et jätkata kord aia-
 tud teed, sest on ju talle sümfonia kirjutamine siiski kergem kui ükskõik
 milline teine töö. Ta sõidab tagasi kodumaale, saab üle oma tasakaalutusest,
 hakkavad jälle valmima uued täiskirjutatud noodilehed.

Säärases meeleolus ta kohtub jälle Kaie Skallega, tantsijannaga, kes
 suveks saabunud kodumaale. Nüüd on nad mõlemad väljakujunenud kunstnikud,
 ühe anne ei pea paratamult tapma teise oma ning romaan lõpebki sellega,
 kuidas need kaks on otsustanud midagi, millest on ega parem kuulda romaani
 ennast kätte võttes...

Kõik see, mida Bailit oma romaanis on käsitletud, ei ole meile kelle-
 legi võõras, see on tükike eesti elu, mis kahjuks küll juba minevikuks
 saanud, kuid mis siiski seda väärt et teda tagasi ihaldada. Sel lugemi-
 sel kerkib palju pilte inimesist ja paikadest, näed maailma tippude hul-
 purgimas eesti kunstnikku ja haritlast, näed oma maa ja toukarja eest va-
 levat talupoega, kohtad vana põletamata Tallinna, näed tükikest elujõudu

elu, kuidas kõik kerkib ja kasvab, millist pingutust tehakse vaimuinimise arekitubades kui ka tööliste ja talumeeste taredes; et ühe lühikese paarikümne aastaga teha hüpe üle aastasadade, et suuta võistelda igal alal maailma parimatega. Praegusel kurjal ja lootusetul ajal ei tee paha kortjälle näha seda, mis meil kõik oli ja kuidas see saavutati.

Voib olla kerkib nii mitmelgi nüüd küsimus, - millises seoses küll pealkiri - "Leegitsev süda" - kõnealoleva romaaniga on? Leegitsevaid südamaid kohtame me Gälliti romaanis kõikjal. Eelkõige on selline leegitsev süda Anu Maarval, Joosepi emal, kellel aina jätkub ja jätkub armastust ja soojust jagada. Tal on seda koguni säärases külluses, et veel pärast ta surma kiirgab see sealtpoolt hauda siiapoolle. Anu Maarvaga on Gällit rikastanud meie kirjandust ühe iganematu kujuga. Terve tema elu, mis romaani algupoolel lugeja silmi eest lahti kangastub, on muut armastusest ja selle imettegevast võimust. Edasi aga Joosep ja Kaie - ka nende südamed on leegitsevad, vahest koguni niivõrd, et valmis põletama kõik tuhaks - an nad ju mõlemad tõelised kunstnikud, kellel ei saa olla tuima ja vettinud südant. Kuid pärast raamatu lugemist kerkib me silme ette üks üks kuju - see on Taavet Babaraud, too paha ja kuri ja hoolimatu ja ahne ja süd ametu "maa isand". Ja alles nüüd, pärast romaani lugemist taipad ka tema olemust, taipad äkki kõigi nende eest talumeeste kiusu ja jonni, sest üks ütle Taavet ise: "Meie maa on täis kive ja soid, tulvil paasi ja roostevett, teda himustavad võõrad ning ahned käed on tema järele haaramiseks - kuidas elad siin armastusest ja hellusest? Adraots peos ja puunuga hammaste vahel, nõnda ajad elus oma vagu..." Ja tööpoolest ei ole Taavetil aega helluseks, tema peab maaga iidset võitlust, künnab ja löikab, toidab hästi oma maad ja peab kurja jahti umbrohule ja kividele ja kui siis vahest ilmneb temagi juures ta leegitsev süda, siis on ta ise selle üle nii kokkunud, kardab ennast muutuvat memmeks, kellest enam

poleks kasu ei ta maal ega lojustel ning säarastel puhkudel õpetab ta
haiseennast, et säarase rüüala südamega pole teha müüd, kui et pillud ja
laod aina mättaid peale, sest müüdu poleb see sul veel koguni tuhaks...

Lõpetaksin meie väikese kirjandusliku veerandtunni August Gailiti
"Teegitseva südame" lõppplausega, kus kirjanik jälgides Joosepi ja Kaie
ronimist Tuulemäele, kus elas Anu Maarva kunagine majakene, ütleb:

"Võimalik, et nad jõuavadki Tuulemäele, sest kuigi sihid on kaugel,
laevuvad imed ometi käegakatsutavalt lähedal."

Soovikorral kasutamiseks sissejuhatuseks eelnenu loengule

EESTIKEELSE KIRJANDUSE RAHVUSLIKUST TÄHTSUSEST.

ENNAKU peasekretär mag. R. Kiviranna.

Igale rahvale on tema kirjandus, eriti aga selle paremik, lahutamatu
osa tähtsaks osaks rahvuslikus elus. Me tunneme seda eriti võõrsil viibides.
Meie elu oleks palju vaesem ilma eesti raamatuta. Nendes teostes kajastu
meie rahva elu selle mitnesugustes avaldustes - selle õnnes ja valus.
Inimesed, kes teose lehekülgede kaudu me hinges elavaks saavad on eesti
inimesed, meie inimestele omastele positiivsete ja negatiivsete joonte, süü,
kannatuste, võitluste ja ideaalidega. Väärtusliku kirjandusliku teose
kaudu rikastub meie hing, me mõistame sügavamalt elu ja inimesi. Iga väärtuslik
eestikeelne raamat, mis võõrsil ilmub, tähendab meile ühtlasi rahvuslikku
rikastumist, mille tõttu me oleme elavalt huvitatud, et meie kirjanike
looming ka raske pagulaspõlves võiks jätkuda. Meie peaksime öieti
eestikeelse kirjanduse tähtsust silmas pidades, otsima ja leidma teid,
kuidas meie suurimad kirjanikud ka võõrsil viibides võiksid pühendada oma
tegevust täiesti loominguks ja tegevuseks.

Selle üheks vältimatuks eelduseks on, et eesti raamat Rootsis levi-
neks veelgi ulatuslikumalt. Meie ei tohi unustada, et me oma omanäolises
eestikeelseid raamatuid, aitame ühtlasi kanda ja hoida meie rahvuslikku
elu ja kultuuri ja seda, mis meie olevikule ja tulevikule on tähtis.